UDK: 341.231.14:061.1](497.11)
Biblid 1451-3188, 13 (2014)
Год XIII, бр. 49–50, стр. 431–444
Изворни научни рад

мр Ивона ЛАЋЕВАЦ[1]

УСКЛАЂИВАЊЕ ДОМАЋЕ ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА СА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЕУ

ABSTRACT

Like other membership candidate countries, Serbia began its road to EU membership through the Process of Stabilization and Association. Although at some phases Serbia faced serious obstacles, PSA was finally successfully completed and Serbia eventually started negotiations for joining the EU. At the Copenhagen Summit in 1993, the European Council set certain criteria that each candidate country should fulfil in order to become a member of the EU. One of those criteria was adjusting the internal legislation to the EU's legislation. Unlike former communist countries, human rights legislation in Serbia was set along with the international accepted legal standards, thus, major interventions in this area were not necessary. Still, along with the EU requirements, the set of the so-called anti-discrimination rules was adopted and implemented in the Serbian legislation.

Key words: membership criteria, human rights, human rights protection, European Union, Republic of Serbia.

I) УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

После краха биполарног система међународних односа и великих промена на политичкој карти Европе, у последњој деценији XX века,

[1] Институт за међународну политику и привреду, Београд. Е-маил: ivona@diplomacy. bg.ac.rs.
Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти“ Министартва просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, бр. ОИ179023 за период 2011–2015. године.

створени су услови за нову димензију развоја ондашњих Европских Заједница, односно данашње Европске уније. На темељима Јединственог европског акта, ова међувладина организација дванаест европских држава, оснажује своју улогу у међународним односима доношењем бројних одлука на којима ће, у будуће, заснивати динамичан развој своје, најпре политичке, а потом, и војне компоненте.[2] Једна од значајнијих одлука, донетих у том периоду, била је и одлука о проширењу. Доношење ове одлуке пратило је и дефинисање критеријума које будуће чланице морају да испуне како би биле примљене у чланство. Критеријуми о којима је реч, усаглашени су 1993. године приликом одржавања самита у Копенхагену, због чега се о њима најчешће и говори као о „критеријумима из Копенхагена".[3] Разликују се политички, економски и правно-институционални. Под политички критеријум може се подвести постојање стабилних институција које гарантују демократију, владавину права, поштовање и заштиту људских и права мањина. Економски критеријум, тражи постојање делотворне тржишне економије, али и способност економија држава кандидата да се суоче са притисцима тржишта унутар ЕУ. И, на крају, правно-институционални који подразумева „усвајање правних тековина дефинисаних као способност да се преузму обавезе које проистичу из чланства, укључујући приврженост циљевима политичке, економске и монетарне уније."[4] На наредном самиту Европског савета, одржаног у Мадриду 1995. године, критеријуми из Копенхагена су проширени увођењем услова о неопходности усвајања целокупног европског законодавства – *acquis communautaire* – као и његовог делотворног примењивања у пракси одговарајућих административних и судских структура.[5] Овде би се могла начинити дигресија како би се указало на тренд да се, деведесетих година двадесетог века, у односима са трећим државама, људским правима придаје све већа пажња. Државе чланице ЕУ не одступају од свог опредељења да ускрате подршку ауторитарним

[2] "Single European Act", *Oficial Journal*, OJ L 169 of 29. 6. 1987.

[3] "Conclusions of the Presidency – European Council", *European Council in Copenhagen*, 21-22 June 1993, DOC/93/3, 22/06/1993, Internet, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm?locale=en, 10/09/2013.

[4] Лађевац Ивона, „Основне карактеристике сарадње Србије и ЕУ 2000-2008. године", у: „*Елементи стратегије спољне политике Србије*"; приредили др Едита Стојић Карановић, мр Слободан Јанковић, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008, стр. 55.

[5] "Presidency Conclusions, Annex 6, Enlargement", European Council, Madrid, 15 and 16 December 1995, Internet, http://www.europarl.europa.eu/summits/mad3_en.htm#annex6, 10/09/2013.

режимима који одбијају да се демократизују. С друге стране, државама које се залажу за поштовање људских права, увођење владавине права, учвршћивање демократије и отварање привреде, односно увођење слободног тржишта, обећавају и пружају подршку.[6] На тај начин, људска права постају саставни, често и најважнији, сегмент *политике условљавања* која заузима централно место не само у политици проширења (*enlargement policy*), већ и у спољној политици Европске уније у целини.

Политика условљавања

На основу дубље анализе односа Европске уније према трећим земљама, тачније начина на који она остварује своје интересе, може се закључити да је политика условљавања веома делотворан инструмент спољне политике. Поједини теоретичари је дефинишу као „предочавање користи (као што је, на пример, помоћ) које држава у питању може имати уколико испуни захтеве које пред њу поставља друга држава или међународна организација, а који се односе на заштиту људских права или унапређење демократских принципа“.[7] Даље, овако дефинисану политику условљавања могуће је поделити на позитивну и негативну. Тако се примењивањем позитивног условљавања, држави у питању обећавају награде уколико испуни тражене услове, док се применом негативног прети смањењем помоћи, суспендовањем или потпуним опозивом одређених мера.[8] Сем тога, политика условљавања се најчешће јавља у два појавна вида: политичком и економском. Политички подразумева промовисање демократије и прихватање свих њених начела која су, као опште прихваћена, уграђена у међународне стандарде под окриљем система Уједињених нација, а економски је повезан са усвајањем политика које ће омогућити реструктуирање економија држава кандидата и либерализацију тржишта. У пракси се често срећемо са комбинованом применом ова два вида, мада су забележени случајеви да се, у условима увођења успешног либералног економског модела, занемарује политичка димензија условљавања.[9]

[6] “Human rights in European Community Development Policy” in: *Netherlands Yearbook of International Law 1997*, edited by T. M. C. Asser Instituut, p. 64.

[7] Наведено према: Ruby Gropas, “Is a Human Rights Foreign Policy Possible? The case of the European Union”, Internet, http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/en/2008/10/op9902.pdf, 20/09/2013.

[8] Ibidem.

[9] Yannis A. Stivachtis, “Conditionality: A New Form of the Old Standard of ‘Civilization’: The Case of EU Conditionality”, p. 6, Internet, http://citation.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/1/8/0/2/7/pages180272/p180272-1.php, 20/09/2013.

Уобичајено је да све међународне организације, било регионалног било универзалног типа, прибегавају примени политике условљавања. Оне се само разликују по томе што су једне, попут НАТО-а, Савета Европе и ОЕБС-а, наклоњеније примени политичког условљавања док друге, на пр. ММФ и Светска трговинска организација, чешће прибегавају економском. Европска унија се, пак, сврстава у ред оних које често комбинују оба вида.

II) СРБИЈА НА ПУТУ КА ЧЛАНСТВУ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

На путу ка чланству у ЕУ, све земље кандидати суочавале су се са одређеним изазовима и проблемима. Искуство које је Србија стекла ни по чему се не разликује, могло би се рећи да је чак и богатије. После политичких промена у Савезној Републици Југославији (СРЈ), које су се догодиле у јесен 2000. године, створени су услови за отпочињање нове етапе у развоју односа са Европском унијом (ЕУ). Односи Србије, односно СРЈ, и ЕУ институционализовани су потписивањем Оквирног споразума о реализацији програма помоћи и подршке ЕУ за СРЈ.[10] Потписивањем овог споразума СРЈ је приступила Процесу стабилизације и придруживања чије успешно окончање доводи до пуноправног чланства у ЕУ.

Процес стабилизације и придруживања

Европска комисија је 1999. године, као саставни део политике проширења за регион Западног Балкана предложила Процес стабилизације и придруживања (ПСП).[11] Овај процес је имао за циљ унапређење политике регионалног приступа, а његов кључни сегмент била је политика условљавања која се темељила на критеријумима из Копенхагена.[12] Иако је ПСП осмишљен за регион у целини, разлике између земаља биле су велике због чега су органи ЕУ почели да дефинишу критеријуме за регион Западног Балкана у целини, али и за сваку државу појединачно, наглашавајући да ће „поштовати специфичности сваког друштва у дефинисању својих захтева.“[13] Требало би нагласити да је Европска унија инсистирала на свеобухватној унутрашњој

[11] Лађевац Ивона, „Основне карактеристике сарадње Србије и ЕУ 2000–2008. године”, op. cit., стр. 54-68.

[12] “European Commission – Enlargement – Accession criteria”, *Europa Glossary*, European Commission, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm, 14/06/2013.

[13] Лађевац Ивона, „Основне карактеристике сарадње Србије и ЕУ 2000–2008. године”, op. cit., стр. 56.

реформи ових држава из бојазни да се не прелију нестабилности изван националних граница из слабих и дисфункционалних држава. Исто тако је било оправдано и инсистирање на стабилизовању безбедности у региону која се мора заснивати на спровођењу регионалне сарадње и неговања добросуседских односа са земљама региона, „као и на поштовању обавеза које произлазе из потписаних мировних споразума, што подразумева и обавезу потпуне и безусловне сарадње са Међународним трибуналом за гоњење лица одговорних за тешке повреде међународног хуманитарног права на подручју бивше Југославије.“[14] Успешно окончан Процес о стабилизацији и придруживању води потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП), којим се датој држави признаје статус потенцијалног члана ЕУ.[15] Међутим, остваривање овог процеса за Србију није текло без тешкоћа. Упркос очекивањима, октобарске промене 2000. године нису унапредиле нити успориле назадовање међусобних односа Србије и Црне Горе, који су озбиљно нарушени крајем деведесетих година XX века. Услед таквог развоја ситуације, под покровитељством ЕУ и уз њене гаранције, представници Србије и Црне Горе су, 14. марта 2002. године, потписали Споразум о решењу односа Србије и Црне Горе (*Београдски споразум*), који се односио на одређивање оквира за уређење њихових међусобних односа. Њиме се СРЈ трансформисала у Државну заједницу Србије и Црне Горе (СЦГ). ЕУ је заузела активан став по питању покушаја редефинисања односа Србије и Црне Горе. Због оцене да СЦГ у Процесу стабилизације и придруживања заостаје односу на остале земље Западног Балкана, изнета је идеја о тзв. двоструком колосеку у оквиру ПСП. Ова идеја је понуђена као прагматично решење за деблокаду овог процеса, које, при том, не доводи у питање јединствен међународноправни субјективитет СЦГ. С друге стране, отворила се могућност да ЕУ са државном заједницом потпише Споразум о стабилизацији и придруживању са два анекса. Међутим, све предузете мере су остале без резултата. На референдуму одржаном 21. маја 2006. године, грађани Црне Горе су се определили за живот у самосталној држави. Ток ПСП-а успоравала је и (не)сарадња са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (у даљем тексту Хашки трибунал или МКТЈ). ЕУ је, у оценама о степену напретка, од самог почетка указивала на чињеницу да Влада Републике Србије, касни са испуњавањем прихваћених међународних обавеза.[16] Није се могло негирати

[14] Ibidem, стр. 56.

[15] Ibidem, стр. 56.

[16] Управо овај проблем је довео до суспензије преговора о Стабилизацији и придруживању. Видети: “Council Conclusions on the Western Balkans”, European Council, Brussels, 15 May

постојање извесног степена сарадње будући да су оснивање Савета за сарадњу са Трибуналом,[17] као и оснивање Специјалног суда за ратне злочине[18] представљали спровођење члана 7 *Закона о сарадњи Савезне Републике Југославије са Међународним кривичним трибуналом*, али се захтевало испуњавање обавеза у вези са проналажењем и изручењем осумњичених за ратне злочине. Незадовољавајући степен сарадње је условио и доношење одлуке о прекиду преговора са Србијом, средином маја 2006. године.[19] У Одлуци Савета министара ЕУ је истакнуто да Савет са жаљењем констатује да Србија није испунила своје међународноправне обавезе због чега има обавезу да подржи одлуку коју је Европска комисија донела 3. маја 2006. године.[20] С друге стране, истакнуто је да Савет потврђује европску перспективу Србије и да је спреман да настави преговоре истог тренутка када Србија оствари пуну сарадњу са Трибуналом у Хагу и изручи оптужене за ратне злочине, а нарочито Ратка Младића.[21] Преговори о Споразуму о стабилизацији и придруживању између ЕУ и Србије настављени су 13. јуна 2007. године. Очекивало се да ће до краја године споразум бити и потписан. Међутим, како су се ближили крају преговори о статусу Косова и Метохије почели су се назирати нови проблеми. Прва кризна ситуација је наступила са доношењем Одлуке ЕУ о слању своје мисије на територију Косова и Метохије.[22] Тензија је порасла након једностраног проглашења независности Косова 17. фебруара 2008. године и одлуке једног броја држава чланица ЕУ да признају ову државу. Упркос свему, и ЕУ и Србија су, свака са своје стране, предузимале велике напоре у настојању да се ова криза превазиђе. Дипломатска активност није остала без резултата, тако да је Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) напокон потписан

2006, Internet, http://www. consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/90111.pdf, 15/09/2013.

[17] „Zakon o saradnji Savezne Republike Jugoslavije sa Međunarodnim krivičnim tribunalom", Internet, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/propisi/zakon_o_saradnji_srbi_i_cg_lat.pdf, 15/09/2013.

[18] Тужилаштво за ратне злочине основано је 1. јула 2003. године усвајањем Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку против учинилаца ратних злочина. Интернет, http://www.http://www.tuzilastvorz.org.rs/ /html_lat/onama.html, 15/09/2013.

[19] "Council Conclusions on the Western Balkans", op. cit.

[20] Videti: EU-Serbia relations, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/serbia/eu_serbia_and_montenegro_relations_en.htm, 15/09/2013.

[21] "Council Conclusions on the Western Balkans", op. cit.

[22] Видети: "Council Joint Action on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO", 4 February 2008, Brussels, Internet, http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/docs/JointActionEULEX_EN.pdf, 15/09/2013.

29. априла 2008. године.[23] У периоду који је уследио, уколико се изузме питање Косова и Метохије, односи Србије и Европске уније кретали су се узлазном путањом. Овакав след догађаја био је резултат оцене да су политички и економски критеријуми, које је ЕУ поставила пред Србију, испуњени. Наиме, Европска комисија је, у својим закључцима, оценила да је Србија предузела значајне мере како би осигурала законодавну и институционалну заштиту људских права, као и мере неопходне за функционисање тржишне економије. И поред тога што је пред Србијом остало још доста изазова, чланице ЕУ су се јуна 2010. године сагласиле да почне ратификација ССП са Србијом. Након ове одлуке, у октобру наредне године, Европска комисија је препоручила да Србија постане кандидат за чланство у ЕУ, као и да ће Србија бити спремна да започне преговоре о приступању чим буде остварен даљи добар напредак у једној кључној области.[24] На састанку Европског савета, 1. марта 2012. година одлучено је да Србија званично постане кандидат за чланство у ЕУ.[25] Исто тело је, на препоруку Европске комисије, на састанку одржаном 28. јуна 2013. године, усвојило препоруку о отварању преговора са Србијом.[26] Споразум о стабилизацији и придруживању је ступио на снагу 1. септембра 2013. године након што је Европска комисија 24. јула 2013. известила Србију да је завршен процес ратификације у земљама чланицама ЕУ.[27]

III) УСКЛАЂИВАЊЕ ПРАВНИХ НОРМИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА У СРБИЈИ СА ПРАВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Један од захтева који будуће чланице Европске уније морају да испуне јесте и прилагођавање националног законодавства правном систему ЕУ, односно хармонизација са *acquis communautaire*. Будући да је европско законодавство

[23] „Споразум о стабилизацији и придруживању", 29. април 2008, Луксембург, у: *Međunarodna politika*, LIX, 1130-1131, април-септембар 2008, стр. 67–93.

[24] "Commission Opinion on 's application for membership of the European Union", *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council,* European Commission, Brussels, 12.10.2011, Internet, http://www.media.srbija.gov.rs/medeng/documents /european_commission-opinion_en.pdf, 15/10/2013.

[25] "Serbia is granted EU candidate status", European Council, Brussels, 1 March 2012, Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/128445.pdf, 15/10/2013.

[26] "European Council Conclusions", EUCO 104/2/13 REV 2, 27/28 June 2013, Brussels, p. 12, Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/137634.pdf, 15/10/2013.

[27] "EU i Srbija: na snagu stupaju pravila većeg stepena saradnje", Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, Internet, http://www.europa.rs/mediji/najnovije-vesti/2839/EU+i+Srbija%3A+na+snagu+stupaju+pravila+ve%C4%87eg+stepena+saradnje.html, 15/09/2013.

врло богато, овај захтев представља обиман посао за будуће чланице. По задатку који има пред собом, Република Србија се не разликује од оних који су овај задатак недавно и испунили. Може се чак рећи да ће, у извесној мери, имати и донекле олакшан посао будући да су званичници РХрватске српским колагама уручили комплетан превод регулативе ЕУ на хрватски језик. Иако се у извештајима Европске комисије континуирано понављају захтеви за прилагођавањем правних норми Републике Србије правном систему ЕУ, можда делује изненађујуће то што у области заштите људских права, уз мање изузетке, ови захтеви нису велики. Наиме, и поред чињенице да је некадашња СФРЈ припадала, по свом друштвеном уређењу, групи социјалистичких земаља са јаким једнопартијским системом, становништво није било изложено репресији будући да су актуелни међународноправни стандарди из области људских права били уткани у унутрашњи нормативни систем. Државе сукцесори бивше СФРЈ задржале су та решења и, у периоду који је уследио, даље их унапређивале. Управо из тог разлога, у области заштите људских права, усклађивање правних норми Р. Србије са правом ЕУ није представљало тежак задатак. Целокупно законодавство у примени у области људских права у Републици Србији у складу је са признатим и општеприхваћеним решењима међународног права. Кључни документи домаћег законодавства на снази, релевантни за заштиту људских права, јесу *Устав Републике Србије,*[28] *Статут Аутономне Покрајине Војводине,*[29] и такозвани пакет антидискриминационих закона: *Закон о забрани дикриминације,*[30] *Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом,*[31] *Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом,*[32] *Закон о равноправности полова,*[33] *Закон о заштити права и слобода националних мањина,*[34] *Закон о националним саветима националних мањина*[35] и *Закон о Заштитнику грађана.*[36]

[28] „Устав Републике Србије", *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

[29] „Статут Аутономне Покрајине Војводине", *Службени лист АП Војводине*, бр. 17/09.

[30] „Закон о забрани дикриминације", *Службени гласник РС*, бр. 22/2009.

[31] „Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом", *Службени гласник РС*, бр. 33/2006.

[32] „Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом", *Службени гласник РС*, бр. 36/2009.

[33] „Закон о равноправности полова", *Службени гласник РС*, бр. 104/2009.

[34] „Закон о заштити права и слобода националних мањина", *Службени лист СРЈ*, бр. 11/2002, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 – „Уставна повеља" и *Службени гласник РС*, бр. 72/2009.

[35] „Закон о националним саветима националних мањина", *Службени гласник РС*, бр. 72/2009.

[36] „Закон о Заштитнику грађана", *Службени гласник РС*, бр. 79/2005 и 54/2007.

Највиши правни акт, Устав, дефинише Републику Србију као државу српског народа и свих грађана који у њој живе. На листи општих права, признатих свим лицима, налазе се право на живот, право на слободу и безбедност личности, слобода кретања, слобода удруживања и др.[37] Уставом су обухваћена скоро сва права и слободе прве и друге генерације (грађанска и политичка, односно, економска социјална и културна), па и поједина права треће генерације, попут права на здраву животну средину. Већ у уставним начелима налази се посебан члан о заштити националних мањина. Овим чланом је утврђено да Република Србија штити права националних мањина, те да јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остваривања потпуне равноправности и очувања њиховог идентитета.[38] У оквиру општих одредаба о људским правима, постоје и оне које се ближе односе на националне мањине. Таква је, на пример, одредба којом је предвиђено да су људска и мањинска права која су зајемчена Уставом непосредно примењују: „Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права. Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење".[39] Након ове, следе и друге опште одредбе о: забрани дискриминације; подстицању у уважавању разлика и забрани изазивања расне, националне и верске мржње, при чему слобода изражавања националне припадности и забрана изазивања расне, националне и верске мржње, важе за апсолутно заштићена права од којих се не одступа ни у случајевима рата и ванредног стања. Када је реч о правима припадника националних мањина, поред права која су Уставом зајемчена свим грађанима, њима се гарантују и додатна индивидуална и колективна права. Индивидуална права остварују се појединачно, а колективна у заједници са другима, и то у складу са Уставом, законом и међународним уговором. Остваривањем колективних права припадници националних мањина, непосредно или преко својих представника, учествују

[37] Видети: Boris Krivokapić, *Manjine u međunarodnom pravu*, Prometej, Beograd, 2006, str. 52.

[38] Члан 14. Устава РС.

[39] Члан 18. Устава РС.

у одлучивању или сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, образовање, обавештавање и службену употребу језика и писма, у складу са законом. Ради остваривања права на самоуправу у култури, образовању обавештавању и службеној употреби језика и писма, припадници националних мањина могу изабрати своје националне савете у складу са законом.[40] Забрана насилне асимилације припадника националних мањина је такође утврђена Уставом, као и забрана предузимања мера које би проузроковале вештачко мењање националног састава становништва на подручју где припадници националних мањина живе традиционално и у значајном броју.[41] У Србији је у примени и *Закон о заштити мањина*, пренет из законодавства некадашње федералне државе СРЈ. У великој мери, овај закон је уважио *Оквирну конвенцију Савета Европе,*[42] и у то време, употпунио празнину која је постојала у уставноправном систему некадашње Савезне Републике Југославије. Закон о заштити мањина даје велика овлашћења националним саветима на плану заштите и остваривања мањинских права. Требало би да они представљају партнере државе у процесу доношења одлука битних за остваривање мањинских права. Државни органи дужни су по члану 19 Закона о заштити мањина да затраже мишљење и да се консултују са националним саветима приликом одлучивања о свим питањима, која се тичу мањинских права гарантованих Уставом. Ипак, приметно је да се у пракси ова законска одредба не примењује често. Овим законом нису предвиђене казнене одредбе за његово неспровођење чиме се отвара питање обавезности и одговорности за његову примену, а у вези с тим и питање посвећености доносиоца закона овој проблематици. За област остваривања мањинских права у Републици Србији значајни су и: *Закон о службеној употреби језика и писама*, *Закон о локалној самоуправи*, *Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине*, (тзв. Омнибус закон), *Закон о јавном информисању*, *Закон о радиодифузији*, *Закон о избору народних посланика*, *Закон о црквама и верским заједницама* и други. Када је реч о заштити људских права уопште *Закон о забрани дискриминације* има вишеструк значај. Најпре, овим законом се као „дискриминација“ или „дискриминаторско поступање“ одређује понашање уперено против личног својства, било да је реч о националној припадности,

[40] Члан 75. Устава РС.

[41] Члан 78. Устава РС.

[42] “Framework Convention for the Protection of National Minorities”, Council of Europe, Strasbourg, February 1995, Internet, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/default_en.asp, 15/10/2013.

етничком пореклу, језику, верском убеђењу или нечем сличном. Сем тога, овим законом се као посебним обликом дискриминације сматра говор мржње. Истовремено утврђено је да дискриминација националних мањина и верска дискриминација представљају посебне случајеве дискриминације. У случају дискриминације националних мањина, односно њених припадника, притужба се може поднети независном органу који је установљен овим законом – Поверенику за заштиту равноправности. За заштиту људских права у Србији од великог значаја је доношење *Закона о заштитнику грађана* којим се у српски правни поредак по први пут уводи институт омбудсмана, инокосног државног органа који није био у примени у правном систему СФРЈ. Улога заштитника грађана је да „штити права грађана и контролише рад органа државне управе“, али и да „се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права“.[43] Заштитник грађана има овлашћења да „контролише поштовање права грађана, утврђује повреде учињене актима, радњама или нечињењем органа управе, ако се ради о повреди републичких закона, других прописа и општих аката.“[44] Сем тога је „овлашћен да контролише законитост и правилност рада органа управе“.[45] С друге стране, Заштитник грађана нема овлашћења да „контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава“[46]. Закон је предвидео да Омбудсман има право да предлаже законе из своје надлежности.[47] Иако релативно нов, институт омбудсмана у Србије је брзо прихваћен. Грађани Србије користе своје право и обраћају се Заштитнику грађана како би унапредили остваривање и заштиту гарантованих људских права. Доношењем и применом овог закона правни систем Републике Србије у још једном сегменту је постао ближи европском законодавству.

IV) ЗАКЉУЧАК

У свом извештају о напретку Србије за 2013. годину,[48] Европска комисија је, оцењујући законодавство на снази, подвукла да у области заштите

[43] Члан 1 Закона о Заштитнику грађана.

[44] Члан 17 Закона о Заштитнику грађана.

[45] Ibidem.

[46] Ibidem.

[47] Члан 18 Закона о Заштитнику грађана.

[48] “Commission Staff Working Document: Serbia 2013 Progress Report, Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council

људских права постоји правни оквир који је усаглашен са међународним стандардима, али да су „потребни додатни напори за обезбеђивање потпуне примене правног оквира и међународних инструмената“.[49] Сегмент чији је даљи развој неопходан, уз истовремено јачање политичке подршке, је заштита друштвено осетљивих група, у првом реду Рома и ЛГБТИ особа. Ове популације се морају заштитити од претњи и напада радикалних група. Додатни напори су неопходни и за обезбеђење права жена како би се решило питања насиља у породици и побољшала равноправност полова.[50] У вези са заштитом националних мањина, истакнут је захтев да се обезбеди доследна примена правног оквира на читавој територији Србије.

У наредном периоду од Србије се очекује да одговори на ове захтеве јер ће „спровођење реформи представљати испит спремности и жеље Србије да настави даље“[51] на свом европском путу.

V) ИЗВОРИ

- Boris Krivokapić, *Manjine u međunarodnom pravu*, Prometej, Beograd, 2006.
- Лађевац Ивона, „Основне карактеристике сарадње Србије и ЕУ 2000-2008. године”, у: *Елементи стратегије спољне политике Србије*, приредили др Едита Стојић Карановић, мр Слободан Јанковић, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008, стр. 54-68.
- „EU i Srbija: na snagu stupaju pravila većeg stepena saradnje“, Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, Internet, http://www.europa.rs/mediji/najnovije-vesti/2839/EU+i+Srbija%3A+na+snagu+stupaju+pravila+ve%C4%87eg+stepena+saradnje.html, 15/09/2013.
- Barnes Ian, Randerson Claire, “Can Conditionality Counter Enlargement Fatigue?” Internet, www.imediterranei.eu/wroclaw/BarnesIan.doc, 15/09/2013.
- King Toby, “Human Rights in European Foreign Policy: Success or Failure for Post-modern Diplomacy“, *European Journal of International Law*, Vol. 10 No. 2, 313-337.
- Zwagemakers Fabienne, “The EU’s Conditionality Policy: a New Strategy to Achieve Compliance“, Istituto Affari Internazionali, Working Papers 12/03 – January 2012, Internet, http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iaiwp1203.pdf, 15/09/2013.

Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014”, European Commission, Brussels, 16. 10. 2013, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf, 15/10/2013.

[49] Ibidem, p. 10.

[50] Ibidem, p. 11.

[51] Ibidem, p. 48.

- "Commission Staff Working Document: Serbia 2013 Progress Report, Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014", European Commission, Brussels, 16. 10. 2013, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf, 15/10/2013.
- "Conclusions of the Presidency – European Council", European Council in Copenhagen, 21-22 June 1993, DOC/93/3, 22/06/1993, Internet, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm?locale=en, 10/09/2013.
- "Council Conclusions on the Western Balkans", European Council, Brussels, 15 May 2006, Internet, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/90111.pdf, 15/09/2013.
- "Council Joint Action on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO", 4 February 2008, Brussels, Internet, http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/docs/JointActionEULEX_EN.pdf, 15/09/2013.
- "Davignon Report", Luxembourg, 27 October 1970, Internet, http://www.cvce.eu/obj/davignon_report_luxembourg_27_october_1970-en-4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5.html, 15/09/2013.
- "Declaration on European Identity", Copenhagen, 14 December 1973, Internet, http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32/publishable_en.pdf, 15/09/2013.
- "European Commission - Enlargement – Accession criteria", European Commission, Europa Glossary, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm, 14/06/2013.
- "European Union Guidelines On Human Rights Dialogues", Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/14469EN_HR.pdf, 15/09/2013.
- "Joint Report to the European Parliament and the Council on Serbia's progress in achieving the necessary degree of compliance with the membership criteria and notably the key priority of taking steps towards a visible and sustainable improvement of relations with Kosovo*", European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy, Brussels, 22.4.2013, Join(2013) 7 final, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/sr_spring_report_2013_en.pdf, 15/09/2013.
- "Presidency Conclusions, Annex 6, Enlargement", Madrid, European Council, 15 and 16 December 1995, Internet, http://www.europarl.europa.eu/summits/mad3_en.htm#annex6, 10/09/2013.
- „Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju", 29. april 2008, Luksemburg, u: *Međunarodna politika*, LIX, 1130-1131, april-septembar 2008, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 67- 93.
- „Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine", *Službeni list AP Vojvodine*, br. 17/09.

- "The Single European Act", Luxembourg, 17 February 1986, Internet, http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/singleuropeanact.pdf, 15/09/2013.
- „Устав Републике Србије", *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.
- „Закон о Заштитнику грађана", *Службени гласник РС*, бр. 79/2005 и 54/2007.
- „Закон о забрани дикриминације", *Службени гласник РС*, бр. 22/2009.
- „Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом", *Службени гласник РС*, бр. 33/2006.
- „Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом", *Службени гласник РС*, бр. 36/2009.
- „Закон о равноправности полова", *Службени гласник РС*, бр. 104/2009.
- „Закон о заштити права и слобода националних мањина", *Службени лист СРЈ*, бр. 11/2002, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 - „Уставна повеља" и *Службени гласник РС*, бр. 72/2009.
- „Закон о националним саветима националних мањина", *Службени гласник РС*, бр. 72/2009.
- „Закон о сарадњи Савезне Републике Југославије са Међународним кривичним трибуналом", Интернет, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/propisi/zakon_o_saradnji_srbi_i_cg_lat.pdf, 15/09/2013.